

วัฒนธรรมภาษาในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร และไทยกูย ในตำบลตองกำเม็ด อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

รัตนดรุม มณีเนตร¹ บุญยงค์ เกศเทศ² กัลยา กุลสุวรรณ³

¹นักศึกษาระดับปริญญาตรีศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (ภาษากับภูมิปัญญาไทย) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{2,3}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

*email: nu_maneenet@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นมาความหมายการเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกูย ในตำบลตองกำเม็ด อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 11 หมู่บ้าน ๆ ละ 3 คน รวม 33 คน ตลอดจนนำหลักการทางภาษาศาสตร์ ๔ สาขา มาประยุกต์ใช้ในการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ชื่อบ้านนามเมืองทั้ง 57 ชื่อ มีความเป็นมา 3 ลักษณะ คือ 1) มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับภูมิโนเวศ 30 ชื่อ ซึ่งมี 3 ประเภท คือ เกี่ยวข้องกับชื่อพืช ชื่อสัตว์ และชื่อแหล่งน้ำ 2) มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ 23 ชื่อ มี 2 ประเภท คือ เกี่ยวข้องกับตำนาน และชื่อบุคคล 3) มีความเป็นมาเกี่ยวกับสิ่งอื่น 4 ชื่อ มี 2 ประเภท คือ เกี่ยวข้องกับลักษณะการไหลของน้ำ และทิศทาง ส่วนความหมายมี 6 ลักษณะ คือ 1) มีความหมายเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม 25 ชื่อ มี 2 ประเภท คือ เกี่ยวข้องกับชื่อพืช และชื่อสัตว์ 2) เกี่ยวข้องกับชื่อบุคคลหรืออาการของคน 20 ชื่อ 3) เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ 7 ชื่อ 4) เกี่ยวข้องกับอาชีพ 2 ชื่อ 5) เกี่ยวข้องกับทิศทาง 2 ชื่อ และ 6) เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้าง พบเพียงชื่อเดียว ส่วนการเปลี่ยนแปลงของชื่อบ้านนามเมือง พบว่ามี 16 ชื่อ มีการเปลี่ยนแปลงในด้านเสียง ด้านคำ และด้านความหมาย สำหรับความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมือง พบว่ามี 4 ลักษณะ คือ 1) มีความสัมพันธ์กับความเชื่อ 28 ชื่อ มี 4 ประเภท คือ ความเชื่อด้านสิ่งศักดิ์ ตำนาน หรือเหตุการณ์ ชื่อบุคคลเกี่ยวกับเครื่องญาติและทิศทาง 2) มีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานตามต้นไม้ 21 ชื่อ มี 4 ประเภท คือ ตั้งตามต้นไม้ที่มีจำนวนมาก ตั้งตามต้นไม้ที่มีลักษณะแปลกไปกว่าต้นไม้ชนิดอื่นในบริเวณนั้น และตั้งตามต้นไม้ขนาดใหญ่ 3) มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต มี 7 ชื่อ และ 4) มีความสัมพันธ์กับการทำมาหากินพบเพียงชื่อเดียว ซึ่งชื่อบ้านนามเมืองเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นความเป็นมา ความหมาย การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : วัฒนธรรมภาษา; ชื่อบ้านนามเมือง; กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร; กลุ่มชาติพันธุ์ไทยกูย

The Language Cultures for Designation of Ban Nam Maung Village; the Ethnic Groups of Khamar and Kuy in Dong Kam Med Sub-district, Khukhan District, Sisaket Province

Rattanadarun Maneenet^{1*} Boonyong Katted² Kallaya Kulsuwan³

¹M.A. candidate in Thai (Language and Thai Wisdom) Mahasarakham Rajabhat University

²⁻³Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham Rajabhat University

*email: nu_maneenet@yahoo.co.th

ABSTRACT

The purposes of this study are: to investigate the background, the meaning, the changes, and the relationships between languages and culture for designation of Ban Nam Muang village, the ethnic groups of Khamar and Kuy in Dong Kam Med Sub-district, Khukhan District, Sisaket Province. According to the data collection, the researcher investigated and collected the data from the document, field work—through interviewing the savants and local philosophers from 11 villages; three persons from each village (total 33 persons). Moreover, the concepts of the five majors of linguistic were employed in this study, and the data were presented through the descriptive analysis. The research shows that the name of Ban Nam Muang; totally 57 titles derived from the three major sources including 1) landscapes: 30 titles—being related to i) plants, ii) animals and iii) water resources, 2) histories: 23 titles—being related to the legend and persons' names and 3) others: 4 titles—being related to water flowing and directions. According to the meaning, it covers 6 aspects namely: 1) environment: 25 titles—related to plants and animals, 2) persons or personal characteristics: 20 titles, 3) names of water resources: 7 titles, 4) careers: 2 titles, 5) directions: 2 titles and 6) construction: 1 title. Further, to the aspect of changes, it showed that there were 16 titles being changed through the sound, the words, and the meaning. Additionally, the relationships between languages and cultures of Ban Nam Muang village reflected the four major significances such as 1) the cultural beliefs: 28 titles—related to the sacred belief, legend, persons' names, cousins and directions 2) the cultural settlement: 21 titles—related to the large number of plants, the odd characteristics of plants

and the huge plants, 3) the cultural ways of life: 7 titles and 4) the cultural self-earning: 1 title. In short, the aforementioned styles of designation clearly reflect the background, the meanings, the changes, and the relationships of languages and cultures between the two ethnic groups as being shown above.

Keywords : Language Cultures; Ban Nam Maung Village; Ethnic Groups of Khamar; Ethnic Groups of Kuy

บทนำ

ภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดและการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน มนุษย์สามารถกำหนดความหมายของถ้อยคำต่าง ๆ ได้มากมาย และสามารถประดิษฐ์ภาษาเขียนที่อำนวยความสะดวกต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในสังคม สิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ คือ การมีวัฒนธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ และมีการสร้างสรรค์โดยใช้ภาษาเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายและถ่ายทอดวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากแต่ละชาติจะมีภาษาที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมที่เรียกว่า วัฒนธรรมภาษา (มนตรี ศรีราชเลา, 2553) ซึ่งวัฒนธรรมภาษานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นของภาษาที่ใช้ในติดต่อสื่อสารกัน ใช้ในการตั้งชื่อบุคคล สิ่งของต่าง ๆ และใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านหรือสถานที่สำคัญในชุมชน การตั้งชื่อนั้นอาจใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน โดยสังเกตได้จากภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อของแต่ละพื้นที่จะใช้ภาษาที่แตกต่างกันไปตามภาษาถิ่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในสังคมชนบทของประเทศไทยประชาชนยังคงใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารกันในปัจจุบัน เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีประชาชนที่พูดภาษาไทยลาว ภาษาไทยเขมร ภาษาไทยกวย ภาษาไทเยอ ภาษาไทญ้อ ภาษาผู้ไท ภาษาไทแสก และภาษาโซ่ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของชนบทร่วมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันไป

ปัจจุบันยังมีชาวไทยเชื้อสายเขมร และชาวไทยเชื้อสายกวยกระจายอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนใต้ และยังคงใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารระหว่างกัน เช่น จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และนครนายก เป็นต้น โดยเฉพาะจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่อยู่ติดชายแดนประเทศกัมพูชา ประชาชนในพื้นที่มี 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ เขมร กวย ลาว เยอ ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ยังใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารกันในชีวิตประจำวันและใช้ภาษาถิ่นในการตั้งชื่อสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งการตั้งชื่อบ้านนามเมือง ส่วนใหญ่กำหนดขึ้นโดยใช้เอกลักษณ์ของท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นได้ตั้งตามความรู้สึกนึกคิดของตนนอกจากนี้บางแห่งยังมีกร

วัฒนธรรมภาษาในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวย
ในตำบลดองกำเม็ด อำเภอซุนซ์ จังหวัดศรีสะเกษ
รัตนดรณ มณีนเตร, บุญยงค์ เกศเทศ, กัลยา กุลสุวรรณ

เปลี่ยนแปลงชื่อเพื่อความเหมาะสมความนิยม และสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ หรือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (วินิตา ตริสินธุรส, 2534) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2525) ซึ่งตั้งหลักเกณฑ์ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในภาคอีสานคล้ายกับชื่อหมู่บ้านในภาคอื่น คือ มีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อแหล่งน้ำ ที่สูง ที่ดอน ป่า โคก ดง ซึ่งเป็นการตั้งชื่อหมู่บ้านโดยคำนึงถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมของแต่ละท้องถิ่นและบุญยงค์ เกศเทศ (2548) ได้จำแนกลักษณะภาษา ภูมินามในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองไว้ 7 ประเภท ได้แก่ ภาษาภูมินามที่บอกลักษณะทาง ภูมิศาสตร์ เช่น แหล่งน้ำ ที่สูง ปาดง พื้นที่ทำมาหากิน ลักษณะพื้นดิน ลักษณะทางประวัติศาสตร์ การทำมาหากิน ธรรมชาติ สิ่งก่อสร้างหรือทิศทางที่ตั้ง ชื่อพืช ชื่อสัตว์ และความเชื่อหรือ ค่านิยมในสมัยนั้นมาใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านหรือสถานที่ต่าง ๆ ชื่อบ้านนามเมืองแต่ละชื่อ ย่อมมีความสำคัญ มีประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น ๆ แฝงอยู่ตามความรู้สึกนึกคิดของบรรพชน จึงทำให้ต้องตั้งชื่อนั้นขึ้นมา

ในพื้นที่อำเภอซุนซ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีประชากร 3 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ เขมร กวย และลาว ประชาชนในพื้นที่ยังคงใช้ภาษาถิ่นในการติดต่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะตำบลดองกำเม็ด เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีชาวไทยเชื้อสายเขมรและชาวไทยเชื้อสายกวยอาศัยอยู่ในพื้นที่ กลุ่มคนทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์มีภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งอาจแฝงอยู่กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมา ความหมาย การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยในตำบลดองกำเม็ด อำเภอซุนซ์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเป็นข้อมูลในด้านภูมินามที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

คำถามการวิจัย

ความเป็นมาของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยในตำบลดองกำเม็ดเป็นอย่างไร

ความหมายและการเปลี่ยนแปลงของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยมีลักษณะอย่างไร

ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความเป็นมาของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวย

ในตำบลดองกำเม็ด อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

เพื่อวิเคราะห์ความหมายและการเปลี่ยนแปลงของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร และไทยกวยในตำบลดองกำเม็ด อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร และไทยกวยในตำบลดองกำเม็ด อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย ศึกษาเฉพาะความเป็นมา ความหมาย การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวย ในตำบลดองกำเม็ด อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาเฉพาะหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลดองกำเม็ด จำนวน 11 หมู่บ้าน โดยแยกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านกันจวน บ้านบึง บ้านสวาย บ้านตรง บ้านดองกำเม็ด บ้านตาโคล บ้านหนองปิงปอง และบ้านบึงใต้ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยกวย 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านกระโพธิ์ช้างหม้อ บ้านตราด และบ้านโพธิ์สยาม

3. ขอบเขตด้านบุคคลผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลดองกำเม็ด จำนวน 11 หมู่บ้าน ๆ ละ 3 คน โดยกำหนด ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป รวมทั้งหมด 33 คน

4. ขอบเขตด้านเวลา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล กันยายน 2556 - กันยายน 2557

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคิดหลักการทางภาษาศาสตร์ ๔ สาขา
2. แนวคิดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน
3. แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของชื่อหมู่บ้าน
4. แนวคิดเกี่ยวกับเสียง คำ และความหมาย
5. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมภาษาของชื่อหมู่บ้าน

วิธีการดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมข้อมูลและเอกสารเกี่ยวกับบริบทจังหวัดศรีสะเกษ บริบทอำเภออุซันต์ บริบทตำบลดองกำเม็ด ข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวย

วัฒนธรรมภาษาในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวย
ในตำบลดองกำเม็ด อำเภอซุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ
รัตนคุณ มณีนทร, บุญยงค์ เกศเทศ, กัญญา กุลสุวรรณ

3. เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ตำบลดองกำเม็ด อำเภอซุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 11 หมู่บ้าน โดยประสานกับผู้นำหมู่บ้านเพื่อบันทึกหมายการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และ เครื่องบันทึกเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเภท

4.2 วิเคราะห์ความเป็นมา ความหมาย การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์กับ วัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยในตำบลดองกำเม็ด อำเภอซุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

5. สรุปผลการศึกษาค้นคว้าและข้อเสนอแนะแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์วัฒนธรรมภาษาในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร และไทยกวยในตำบลดองกำเม็ด อำเภอซุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยศึกษาชื่อบ้านนามเมือง ทั้งหมด 57 ชื่อ เป็นชื่อหมู่บ้าน 11 ชื่อ แหล่งน้ำ 36 ชื่อ โรงเรียน 1 ชื่อ เนื่องจากชื่อโรงเรียน ซ้ำกันกับชื่อหมู่บ้าน และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ 9 ชื่อ วิเคราะห์ผลได้ ดังนี้

1. ความเป็นมาของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยในตำบลดอง กำเม็ด พบว่า สามารถแบ่งความเป็นมาได้ 3 ลักษณะ คือ ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความเป็นมา เกี่ยวกับภูมินิเวศ 30 ชื่อ ประวัติศาสตร์ 23 ชื่อ และสิ่งอื่น ๆ 4 ชื่อ ดังนี้

1.1 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับภูมินิเวศพบมากที่สุด แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับชื่อพืช จำนวน 27 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 47.37 ส่วนใหญ่ ตั้งตามประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่เป็นชื่อพืชที่มีลักษณะเด่นชัดกว่าพืชชนิดอื่น ๆ เช่น บึง สวาย กะกำ และนิยมตั้งตามชื่อพืชที่มีจำนวนมากในบริเวณนั้น เช่น รุน ตระกุล ซึ่งเป็น พืชที่สังเกตได้ง่ายในบริเวณนั้นและสามารถสื่อความหมายให้เข้าใจในสถานที่แห่งนั้นได้ตรงกัน นอกจากนี้ยังมีการตั้งชื่อบ้านนามเมืองโดยนำชื่อพืชที่มีลักษณะเด่นในพื้นที่ และอาชีพของ บรรพชนในอดีตมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น กระโพธิ์ช่างหม้อ ซึ่งเดิมบริเวณบ้านกระโพธิ์ช่างหม้อ จะมีร่องน้ำและมีต้นตะคร้อ (กะโพ) อยู่บริเวณหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านมีอาชีพปั้นหม้อดิน เพื่อนำไปแลกข้าวหรือสิ่งของจากหมู่บ้านใกล้เคียง และยังมีกรานำชื่อพืชที่เคยมีในหมู่บ้าน มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านเพื่อเป็นอนุสรณ์ เช่น โพธิ์สยาม ซึ่งเดิมบริเวณทางเข้าโรงเรียนบ้านกระโพธิ์ ช่างหม้อมีต้นโพธิ์อยู่สองต้นที่สูงใหญ่ เด่นชัดกว่าต้นไม้ชนิดอื่นปัจจุบันไม่มีแล้ว เป็นต้น 2)

มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับชื่อสัตว์ พบจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็น ร้อยละ 3.51 ซึ่งเป็นชื่อบ้านนามเมืองที่พบน้อยเนื่องจากสัตว์ส่วนใหญ่มีที่อยู่ไม่แน่นอน การตั้งตามชื่อสัตว์จึงไม่ค่อยนิยมเพราะเกรงจะเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในสถานที่นั้น ๆ และ 3) มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับชื่อแหล่งน้ำ พบเพียง 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.75 เป็นชื่อบ้านนามเมืองที่พบน้อยที่สุด เนื่องจากหมู่บ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณที่มีป่าไม้ มีเพียงหมู่บ้านเดียวที่มีพื้นที่ส่วนหนึ่งติดกับหนองปิงปอง ชาวบ้านจึงพากันตั้งชื่อหมู่บ้านตามหนองน้ำนั้น

1.2 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ พบจำนวน 23 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 40.53 แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับตำนาน พบ 14 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 24.56 ส่วนใหญ่นิยมให้ความสำคัญกับความเป็นมาของตำนานของสถานที่นั้น ๆ เป็นหลักซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเคารพในสถานที่ ความเชื่อถือศรัทธาอันแรงกล้า ความกตัญญูต่อบรรพชน ผู้เป็นเจ้าของสถานที่ หรือมีส่วนสำคัญในสถานที่นั้น ๆ เช่น ดองกำเม็ด มีตำนานเกี่ยวกับเจ้าเมืองซุซันท์ ทำมิดหล่นหายบริเวณหมู่บ้าน ให้ไพร่พลหาเท่าไรก็หาไม่พบ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บัตกะเม็ด” (มิดหาย) หรือตำนานที่ว่าเจ้านายเดินทางมาจากตำบลบักดอง แล้วด้ามมีดของเจ้านายหัก ให้ไพร่พลหาไม้ที่เหมาะสมมาทำด้ามมีด ไพร่พลหาเท่าไรก็ไม่พบ ไม้ที่เหมาะสม สำหรับทำด้ามมีดได้จนกระทั่งเดินทางมาถึงบริเวณหมู่บ้านนี้ จึงมีไม้ที่เหมาะสมสำหรับทำด้ามมีดของเจ้านาย จึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “ดองกำเม็ด” (ด้ามมีด) ตามตำนานที่เคยมีตามภาษาท้องถิ่น 2) มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับชื่อบุคคล พบจำนวน 9 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 15.79 ส่วนใหญ่เป็นชื่อบุคคลที่เป็นเจ้าของสถานที่นั้น ๆ เช่น แด็ก ตะซอล จ๊ะซริก ซึ่งเป็นชื่อของศาลปู่ตา และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในแต่ละพื้นที่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งชาวบ้านจะประกอบพิธีเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปีในช่วงเดือน 3 หรือเดือน 4 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและบุคคลในครอบครัว

1.3 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น พบจำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 7.02 แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับลักษณะการไหลของน้ำ จำนวน 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.26 ซึ่งเป็นชื่อที่มีความเป็นมาเกี่ยวกับลักษณะและการไหลของน้ำ เช่น จามร เป็นลักษณะการไหลของน้ำคล้ายสามง่าม และสตึงจ๊ะ เป็นลักษณะการไหลตามเส้นทางน้ำเดิมตามธรรมชาติที่ตั้งตามภาษาถิ่น เป็นต้น และ 2) มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับทิศทางมีเพียง 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.75 โดยเป็นชื่อบ้านนามเมืองที่พบน้อยที่สุด คือ เหนือ ซึ่งเป็นชื่อที่บ่งบอกให้ทราบทิศทางว่าแหล่งน้ำนั้นตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอซุซันท์

2. ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกูยในตำบลดองกำเม็ด พบมีความหมายอยู่ 6 ลักษณะ มีการ

เปลี่ยนแปลงอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่ ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม 25 ชื่อ ชื่อบุคคลหรืออาการของคน 7 ชื่อ แหล่งน้ำ 7 ชื่อ อาชีพ 2 ชื่อ ทิศทาง 2 ชื่อ สิ่งก่อสร้าง 1ชื่อ และมีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง ด้านคำ และด้านความหมาย 16 ชื่อ ดังนี้

2.1 ความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม มีจำนวน 25 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 43.86 มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงและคำ 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 12.28 แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับชื่อพืช จำนวน 23 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 40.35 ส่วนใหญ่มีความหมายเกี่ยวกับพืช และสัตว์ ซึ่งตั้งตามภาษาถิ่น คือ ภาษาไทยเขมรและภาษาไทยกูย เช่น กันจาน กะลวด ส่วนการเปลี่ยนแปลงพบการเปลี่ยนแปลงด้านคำ จำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 7.02 เช่น ตะแบง เป็น ทรายด ละลวด เป็น กะลวด แม็ก เป็น สะเม็ก พรหมไพร เป็น ทรายไพร และมีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง จำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.50 เช่น กลเหมอ เป็น กระเหมอ และกะเปา เป็น กะเบา ซึ่งส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงตามทางราชการ เป็นต้น และ 2) มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับชื่อสัตว์ พบจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.51 คือ ปลักระเมียะ และหัวช้าง มีการเปลี่ยนแปลงด้านคำ 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.75 คือ ปลอกเจง เป็น หัวช้าง ซึ่งเปลี่ยนชื่อตามภาษาไทยกลาง

2.2 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับชื่อบุคคลหรืออาการของคน มีจำนวน 20 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 35.09 ซึ่งความหมายส่วนใหญ่เป็นชื่อบุคคลที่มีความสำคัญต่อสถานที่นั้น ๆ เช่น ชื่อสถานที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ และชื่อบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น ๆ ซึ่งตั้งตามภาษาไทยเขมรและภาษาไทยกูย เช่น ตะซอล แด็ก จ๊ะซริก และบางชื่อมีความหมายเกี่ยวกับอาการของคน เช่น ตาโคล มี ขา และ ลูกแรด เป็นต้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงพบด้านคำและเสียง จำนวน 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 8.77 แบ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคำ จำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 7.02 และการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง จำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.75 ซึ่งพบการเปลี่ยนแปลงด้านคำ จำนวน 4 คำ เช่น ตากลัว เป็น ตาโคล หนองปิงปอง เป็น ลูกแรด และมีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง เพียง 1 คำ คือ ฆ่า เป็น ขา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมักเปลี่ยนตามทางราชการ

2.3 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ มีจำนวน 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 12.28 ส่วนใหญ่เป็นชื่อแหล่งน้ำที่มีลักษณะเป็นหนอง (ตระเปียง) และชื่อแหล่งน้ำที่มีลักษณะเป็นห้วย (สติง) เช่น ตะเปียงบาราย สติงจ๊ะ จามร โดยตั้งชื่อตามภาษาไทยเขมร เป็นที่รู้จักและเข้าใจตรงกันของคนในพื้นที่ มีการเปลี่ยนแปลงด้านคำ ด้านความหมาย และด้านเสียง จำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.51 แบ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคำ

และความหมาย จำนวน 1 ชื่อ คือ ตระเปียงไปร์ เป็น ตระเปียงบาราย และการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง จำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.75 คือ ปลวงตึก เป็น ปวงตึก ซึ่งเปลี่ยนโดยตัดเสียง ล ออก และเปลี่ยนตามทางราชการ

2.4 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับอาชีพ มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.51 โดยเป็นชื่อบ้านนามเมืองที่ตั้งตามชื่อพืชที่มีในบริเวณที่ตั้งหมู่บ้าน และตั้งตามอาชีพของบรรพชนในอดีตที่ประกอบอาชีพป้อนหม้อดิน เช่น กระโพธิ์ช่างหม้อ และตั้งตามประวัติของบริเวณหมู่บ้านดังกล่าวที่เคยมีเจ้าเมืองชุมชนท่ามิดหล่นหาย และเป็นสถานที่ที่เคยมีไม้เหมาะสมสำหรับทำด้ามมีดของเจ้านายในสมัยก่อนเช่น ดอกกำเม็ด และมีการเปลี่ยนแปลงด้านคำ ความหมาย และเสียง จำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.51 แบ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคำและความหมาย มีจำนวน 1 ชื่อ คือ เปลี่ยนแปลงด้านคำจากบัตกะเม็ด เป็นดอกกำเม็ด และเปลี่ยนแปลงความหมายจากมีดหาย เป็น ด้ามมีด การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง มีจำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.75 คือ มีการเติมเสียง จากกะ เป็น กระ จากโพ เป็น โพธิ์ รวมเป็นกระโพธิ์ช่างหม้อ ซึ่งเป็นการนำชื่อพืชและอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยภูมามารวมกันเพื่อตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน

2.5 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับทิศทาง มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.51 โดยเป็นชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายเกี่ยวกับทิศทางที่ตั้งของสถานที่นั้น เช่น บิงใต้ เป็นชื่อที่บอกว่าเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านบิงและห้วยเหนือ เป็นชื่อที่บอกว่าเป็นลำห้วยที่ไหลมาจากทางทิศเหนือของอำเภอชุมชน ซึ่งชื่อบ้านนามเมืองทั้งสองชื่อไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านคำ ด้านเสียง และความหมาย

2.6 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้าง มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.75 โดยเป็นชื่อที่ตั้งตามภาษาถิ่นเขมรที่สามารถรู้จักและเข้าใจตรงกันของคนในพื้นที่ เช่น เซ้ม (โบสถ์) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านคำ เสียงและความหมาย

3. ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยภูมในตำบลดอกกำเม็ด ทั้ง 57 ชื่อ มีความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมอยู่ 4 ลักษณะ คือ ด้านความเชื่อการตั้งถิ่นฐานการดำรงชีวิต และการทำมาหากิน ดังนี้

3.1 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมความเชื่อพบมากที่สุด มีจำนวน 28 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 49.12 แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ 1) ความเชื่อด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีจำนวน 9 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 15.79 ชื่อบ้านนามเมืองส่วนใหญ่เป็นชื่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยภูมให้ความเคารพนับถือมาตั้งแต่สมัยบรรพชน หากผู้ใดไม่เคารพ

ก็จะมีส่วนเป็นไป และต้องมีการขอขมาโดยการเซ่นไหว้ หรือการรำมะมั่ววัดจึงจะหายจากอาการที่เป็น เช่น ศาลปู่ตาที่มีอยู่ในพื้นที่ 2) ความเชื่อด้านตำนานหรือเหตุการณ์ มีจำนวน 9 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 15.79 ส่วนใหญ่เป็นตำนานที่บรรพชนเล่าให้บุตรหลานฟังโดยมีการเล่นสืบทอดกันมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน เช่น เซ็ม ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกตามตำนานหรือเหตุการณ์ที่ได้ยินได้ฟังมา เช่น เซ็ม (โบสถ์) เป็นหนองน้ำที่เคยมีโบสถ์ที่พระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา 3) ความเชื่อด้านชื่อบุคคล มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 14.04ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชื่อบุคคลสำคัญหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น เช่น ตรง เป็นตำนานเกี่ยวกับผู้นำของชาวกวยโบราณที่เป็นนักรบและเป็นหัวหน้าชนเผ่ากวย และ 4) ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องญาติและทิศทาง มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.75 ซึ่งเป็นชื่อที่บ่งบอกเครื่องญาติและทิศที่ตั้ง เช่น บิงใต้ เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากบ้านบิงโดยแยกหมู่บ้านฝั่งทางทิศใต้ของหมู่บ้านเดิมออกมา จึงตั้งชื่อว่าบิงใต้ เพื่อให้เข้าใจร่วมกันว่าเดิมเคยเป็นหมู่บ้านเดียวกันเป็นญาติพี่น้องกัน และเหนือ เป็นชื่อที่บ่งบอกให้ทราบว่าลำห้วยนี้อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอซุนขึ้น เป็นต้น

3.2 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐานตามต้นไม้ มีจำนวน 21 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 36.84 แบ่งเป็น 3 ประเภท 1) การตั้งถิ่นฐานตามต้นไม้ที่มีจำนวนมาก มีจำนวน 10 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 17.54 ซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมในการตั้งถิ่นฐานว่าบริเวณนั้น ๆ เคยเป็นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชชนิดต่าง ๆ และส่วนใหญ่เป็นชื่อภาษาไทยเขมรและภาษาไทยกวย เช่น สวาย รุณ อารัม 2) การตั้งถิ่นฐานตามต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวน 6 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10.53 ส่วนใหญ่เป็นต้นไม้ที่สามารถมองเห็นได้เด่นชัดในบริเวณนั้นเป็นไม้เนื้อแข็งเหมาะสำหรับทำที่อยู่อาศัยหรือเฟอร์นิเจอร์ เช่น บิง ทรายด กะลอด กะกำ 3) ตั้งตามต้นไม้ที่มีลักษณะพิเศษแปลกไปกว่าต้นไม้ชนิดอื่นในบริเวณนั้น 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 8.77 โดยเป็นต้นไม้ที่พบน้อยและพบในบางพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันบางต้นก็ไม่มีแล้ว เช่น ทรายด ทรายด ส่ำรอง และโพธิ์สยาม เป็นต้น

3.3 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมการดำรงชีวิต มีจำนวน 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 12.28 โดยเป็นชื่อบ้านนามเมืองที่บ่งบอกถึงแหล่งน้ำซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตชาวบ้านต้องหาทำเลที่อุดมสมบูรณ์ ดินดี น้ำดี มีสิ่งที่ใช้ในการเลี้ยงชีพได้สะดวกโดยอาศัยการจับปลาหรือสัตว์ป่าเพื่อการบริโภคและจำหน่ายซึ่งชื่อหมู่บ้านจะมีคำว่า หนอง (ตระเปียง) หรือห้วย (สตึง) เช่น หนองบึงบอง ตระเปียงบาราย สตึงจ๊ะ เป็นต้น

3.4 ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมการทำมาหากินพบน้อยที่สุดเพียง 1 ชื่อคิดเป็นร้อยละ 1.75 โดยเป็นชื่อบ้านนามเมืองที่ตั้งตามชื่อดินไม้และอาชีพของบรรพชน

ในสมัยก่อน เช่นกระโป้ข้างหม้อ เนื่องจากในอดีตเป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพปั้นหม้อดินเพื่อนำไปแลกข้าวหรือสิ่งของจากหมู่บ้านใกล้เคียงและบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีร่องน้ำที่มีต้นกะโป (ตะคร้อ) ชาวบ้านจึงเรียกว่า “ร่องกระโป้” เป็นที่ทราบกันดีของหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการทำมาหากินของบรรพชนในอดีตว่าประกอบอาชีพอะไรนอกจากการทำเกษตรกรรม

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวรรณกรรมภาษาในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร และไทยกวยในตำบลดองกำเม็ด อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งปรากฏว่าชื่อบ้านนามเมืองมีความเป็นมา 3 ลักษณะ มีความหมาย 6 ลักษณะ มีการเปลี่ยนแปลง 3 ลักษณะ และมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม 4 ลักษณะ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ด้านความเป็นมาของชื่อบ้านนามเมือง ซึ่งพบ 3 ลักษณะ คือ ความเป็นมาเกี่ยวข้องกับภูมิเวศประวัติศาสตร์และสิ่งอื่น ซึ่งส่วนใหญ่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับภูมิเวศที่เป็นชื่อพืชในพื้นที่ซึ่งตั้งชื่อตามภาษาไทยเขมรและภาษาไทยกวย เช่น ปันรว (ตะคร้อ) อารัม (กันเกรา) ฯลฯ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ เกเนย์ (Gainey, 1884 อ้างอิงจาก วิบัณฑิตา ช่วยชูวงศ์, 2532) ที่ศึกษาภูมินามในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย : การศึกษาเบื้องต้นของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด พบว่าชื่อหมู่บ้านตั้งตามลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์ เช่น หนอง ป่า ไร่ ฯลฯ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับงานของ บุญยงค์ เกศเทศ (2548) ที่กล่าวว่าชื่อหมู่บ้าน หรือภาษาภูมินามมักจะเป็นคำเรียกชื่อทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การทำมาหากิน ลักษณะธรรมชาติ สิ่งก่อสร้าง ที่ตั้ง ทิศทาง ชื่อพืช ชื่อสัตว์ ความเชื่อหรือค่านิยม แล้วนำมาตั้งเป็นชื่อบ้านนามเมืองเนื่องจากเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาและสามารถเข้าใจรับรู้ร่วมกัน จากการที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ปรากฏว่าชื่อบ้านนามเมืองหลายชื่อที่เป็นชื่อพืชปัจจุบันไม่มีพืชเหล่านั้นแล้วเหลือเพียงชื่อตามคำบอกเล่าเท่านั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าเสียดาย ภูมิเวศดั้งเดิมที่เคยมีแต่กลับถูกทำลายไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของแต่ละยุคสมัยส่วนความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่พบเกี่ยวกับตำนานหรือเหตุการณ์ และชื่อบุคคลที่มีความสำคัญหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (2539-2540) ที่ได้ศึกษา “การตั้งชื่อท้องที่ของไทย” ผลการวิจัยพบว่าการตั้งชื่อท้องที่ของไทยจะตั้งตามลักษณะภูมิศาสตร์ทางกายภาพ ตั้งตามชื่อพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ตั้งตามตำนาน นิทานที่เล่าต่อกันมาในท้องถิ่น ตั้งตามชื่อบุคคลสำคัญ และตั้งตามสถานที่สำคัญที่ตั้งอยู่ในท้องที่นั้น ๆ ส่วนความเป็นมาเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ พบว่ามีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับ

ลักษณะของน้ำและทิศทาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของพูนศรี คัมภีร์ปกรณ (2520:445-450) ที่ได้ “ศึกษารวบรวมชื่อตำบลและชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ชื่อตำบลหมู่บ้านนอกจากจะตั้งตามชื่อพรรณไม้แล้วยังตั้งตามชื่อแม่น้ำ หนอง คลอง บึง อีกด้วย

ด้านความหมายและการเปลี่ยนแปลงของชื่อบ้านนามเมือง พบ 6 ลักษณะ ได้แก่ ชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมชื่อบุคคลหรืออาการของคนแหล่งน้ำอาชีพ ทิศทางและสิ่งก่อสร้างซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมมรธูระเจน (2521) ที่ได้ศึกษา “ประวัติของชื่อตำบลและชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาพบว่า ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้าน จำแนกตามที่มาได้ 8 ประเภท คือ ชื่อหมู่บ้านที่เกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ เกี่ยวกับตำนานเกี่ยวกับต้นไม้ เกี่ยวกับวัด เกี่ยวกับชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสัตว์ เกี่ยวกับแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึงและสิ่งอื่น ๆ ส่วนประเด็นที่ค้นพบใหม่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ได้พบชื่อบ้านนามเมืองที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับชื่อพืช และชื่ออาชีพปรากฏอยู่ในชื่อเดียวกัน คือ กระจังช่างหม้อ ซึ่งเดิมบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีต้นกะโป (ตะคร้อ) ที่เกิดตามร่องน้ำชาวบ้านเรียกว่า ร่องกระจัง และบรรพชนชาวกูยในอดีตมีอาชีพปั้นหม้อดิน ซึ่งการตั้งชื่อดังกล่าวมีความแตกต่างจากชื่อบ้านนามเมืองของถิ่นอื่นที่เคยมีผู้ศึกษาไว้แล้ว

ส่วนการเปลี่ยนแปลงของชื่อบ้านนามเมือง พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงด้านคำและด้านความหมาย ซึ่งพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงโดยการตัดเสียง เช่น จาก กะเม็ด เป็น มี และการเติมเสียง เช่น กะ เป็น กระจัง โป เป็น โพธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบรรจบ พันธุเมธา (2544) อ้างถึงใน ปรีศณี อารงโสทธิสกุล, 2550:53, 56 – 58) ได้กำหนดลักษณะของการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงไว้ 7 ลักษณะ คือ การย้ายเสียง เสียงกร่อน การสับเสียง เสียงเลื่อนการกลมกลืนเสียง การแปลงเสียงให้ต่างกัน การตัดเสียงเติมเสียง สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านคำ พบพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงคำจากคำเดิมทำให้ความหมายของคำนั้นเปลี่ยนไปตามคำใหม่ เช่น บัดกะเม็ด (มีดหยาบ) เปลี่ยนเป็นคองกำเม็ด (ด้ามมีด) หรือ หนองบึงอง เปลี่ยนเป็น ลูกแรด โดยเปลี่ยนตามทางราชการให้เปลี่ยนซึ่งสอดคล้องกับงานของ พูลจิตร์ บิตร (2521:1 – 240) ที่ได้ศึกษาประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ซึ่งพบว่าชื่อตำบล หมู่บ้านในอำเภอพรรณานิคม มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมร้อยละ 43.38 แต่ส่วนใหญ่ยังคงใช้ชื่อบ้านเดิม ร้อยละ 56.62 และสาเหตุที่เปลี่ยนชื่อบ้านเนื่องจากทางราชการเสนอให้เปลี่ยนมากที่สุด ร้อยละ 14.45 สำหรับความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชื่อบ้านนามเมือง พบ 4 ลักษณะ คือ ชื่อบ้านนามเมือง

ที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมความเชื่อ การตั้งถิ่นฐานตามต้นไม้ การดำรงชีวิต และการทำมาหากินสอดคล้องกับแนวคิดของวิบูลย์จิตา ช่วยชูวงษ์ (2532:66-75) ที่ได้กำหนดวัฒนธรรมภาษาชื่อหมู่บ้านไว้ 7 วัฒนธรรม คือวัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน วัฒนธรรมการเกษตร วัฒนธรรมน้ำ วัฒนธรรมการทำมาหากิน วัฒนธรรมการดำรงชีวิต วัฒนธรรมเครือญาติ และวัฒนธรรมความเชื่อ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของกนกวรรณ อารีย์ พัฒนาไพบุลย์ (2534) ที่ได้กำหนดภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมของชื่อหมู่บ้านไว้ 4 ด้าน คือ ด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ การเลือกตั้งถิ่นฐาน การดำเนินชีวิตและความเชื่อ ซึ่งจากการลงพื้นที่จะพบศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านมี 3 – 5 แห่ง เป็นศาลปู่ตาที่ปลูกสร้างขึ้นตรงบริเวณที่มีต้นไม้ใหญ่ และถึงแม้บางแห่งไม่มีต้นไม้ใหญ่แล้ว แต่ด้วยความเคารพศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่นั้น ประชาชนในพื้นที่ก็จะพากันสร้างศาลปู่ตาไว้แทนต้นไม้ที่ล้มไปและมีพิธีกรรมเช่นไหว้เป็นประจำทุกปีอย่างเคร่งครัดมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวัฒนธรรมภาษาในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยในตำบลดงกำเม็ด อำเภอชูนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ ดังนี้

1. สถานศึกษาควรนำไปทำหนังสืออ่านประกอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในเขตพื้นที่ตำบลดงกำเม็ด และควรทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่และทำให้เด็กเยาวชนได้รู้พื้นภูมิของตน
2. สถานศึกษา หน่วยงานราชการ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมภาษาดั้งเดิมไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย
3. สถานศึกษาควรมีการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการปั้นหม้อดินเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ไม่ให้สูญหาย

ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยครั้งต่อไป

ผลที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมภาษาในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยในตำบลดงกำเม็ด อำเภอชูนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกวยในพื้นที่อื่นแล้วนำมาวิเคราะห์อย่างกว้างขวางในด้านความเป็นมาความหมาย และการเปลี่ยนแปลงของชื่อบ้านนามเมือง
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

วัฒนธรรมภาษาในการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยกูย
ในตำบลดงกำเม็ด อำเภอขุนขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ
รัตนดรณ มณีเนตร, บุญยงค์ เกศเทศ, กัลยา กุลสุวรรณ

3. ควรมีการศึกษาประวัติชื่อบ้านนามเมืองแล้วนำมาวิเคราะห์ในเชิงคติชนวิทยา

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ อารีย์พัฒนาไพบุลย์. (2534). *การวิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอบำบองจังหวัดหนองคาย*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). *ศรีสะเกษแดนปราสาทขอม เมืองดอกคำดวน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2548). *วิถีคิด วิธีเขียน*. กรุงเทพฯ: หลักพิมพ์.
- ปรีศนี อ่างโรตติสกลกุล. (2550). *การศึกษาชื่อหมู่บ้านในอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- พูล จิตรปิตร์. (2521). *การศึกษาประวัติของชื่อตำบล หมู่บ้าน ในเขตอำเภอพรหมนาณคม จังหวัดสกลนคร*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).
- พูนศรี คัมภีร์ปกรณ์. (2520). *ประวัติของชื่อตำบล หมู่บ้าน ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).
- มนตรี ศรีราชเสลา. (2557). *ชื่อบ้านนามเมือง : ความหมายการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงชื่อหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคาม*. ค้นเมื่อ 1 กันยายน 2557, จาก [http:// culturalscience.msu.ac.th/2012/download/E-SAN/16/18.pdf](http://culturalscience.msu.ac.th/2012/download/E-SAN/16/18.pdf).
- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2539-2540). การตั้งชื่อท้องที่ของไทย. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 19(1-2), 114 - 120.
- วนิดา ตรีสินธุรส. (2534). *ชื่อบ้านนามเมืองในเขตอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- วิบัณฑิตา ช่วยชูวงษ์. (2532). *วัฒนธรรมภาษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคาม*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโร).
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2525). *ภูมิศาสตร์อีสาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีอนันต์.
- อัมมร ชูระเจน. (2521). *ประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในอำเภอเมือง นครศรีธรรมราช*.

(ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร).

Translated Thai References

- Kanokwan Areepattanapaiboon. (1991). *An Analysis of Village's Name in Ta-Boh District of Nong Khai Province*. M.A. Thesis of Education, Mahasarakham Srinakharinwirot University.
- Ministry of Education. (n.d.). *Si Sa Ket: The city of Khmer Architecture and Lamduan Flower*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Boonyong Kettet. (2005). *How to think and How to write*. Bangkok: Lakpim Publishing.
- Prassani Dhamrongsotdhisakul. (2007). *An Analysis of Village's Name in Krailas District of Sukhothai Province*. M.A. Thesis, Kasetsart University.
- Pool Chitbidorn. (1978). *A Study of The History of Sub-Districts and Villages in Pannanikhom District of Sokon Nakorn Province*. M.A. Thesis of Education, Srinakharinwirot University.
- Poonsri Khampipakorn. (1977). *The History of Sub-Districts and Villages in Mueng District of Kon Kaen Province*. M.A. Thesis of Education, Srinakharinwirot University.
- Montri Srirajalao. (2014). *The name of Villages and City : Meaning, Existence and Chang of Village's name in Masarakham Province*. Retrieved from <http://culturalscience.msu.ac.th/2012/download/E-SAN/16/18.pdf>.
- Wanida Trisindhurot. (1991). *The name of Villages and City in Mahasarakham Province*. M.A. Thesis, Srinakharinwirot University.
- Wibantita Chuaichoowong. (1984). *Language Culture fir Naming of Villages in Mahasarakham Province*. M.A. Thesis, Srinakharinwirot University.
- Apisak Som-In. *Isan Geography*. Bangkok: Sri-ananta Publishing.
- Ammorn Dhurajen. *The History of Sub-District and Village name in Mueang District of Nakonsridhamarat Province*. M.A. Thesis of Education, Srinakharinwirot University.